

Nykykieli aikansa kuvastimena

Professori Henrik Meinander

Historiantutkija tarkastelee kielenkäyttöä - ihmisten verbaalista vuorovaikutusta ja sen kytköksiä yhteiskuntaan tiettynä ajankohtana - melko eri näkökulmasta kuin kielitieteilijä. Tutkimuksen kohteena ovat usein käsitteiden ja käsitteistöjen alati muuttuvat painotukset, kokoonpanot ja merkitykset. Historiantutkimuksessa korostetaan myös, ettei ennen teollista aikaa voi puhua yhdestä kielestä, vaan eri säätyjen, ammattikuntien, paikallisyhteisöjen puhetavoista, joihin sekoittui koko ajan vaikutteita muista murteista ja kieliryhmistä. Näitä on kuitenkin melko mahdotonta tutkia seikkaperäisesti, koska lähes koko kirjallinen lähdeaineisto on yhteiskuntaeliittien välistä. Teollista aikaa edeltänyttä kielenkäyttöä ei myöskään ole kirjattu yhtenäisen ortografian (=oikeinkirjoitus) mukaisesti, koska klassisia kieliä lukuun ottamatta yhtenäistä oikeinkirjoitusta ei vielä ollut olemassa.

Toinen haastava kysymys on, voidaanko ylipäättään puhua nykykielestä. Kielet ovat kollektiivisia merkitysjärjestelmiä ja konventioita, joita opimme, toistamme ja siirrämme seuraaville sukupolville hyvinkin eri tahdissa ja eriävässä määrin. Kielissämme on toisin sanoen kulttuurikerrostumia eri aikakausista. Tämän lisäksi nyky-yhteiskunta edellyttää meiltä usein, että pystymme vaihtamaan kieltemme painotuksia, käsitteistöjä ja äänenpainoja eri tilanteiden mukaisesti.

Tässä luennossa analysoidaan yhteiskunnallisten olojen ja muutoksien vaikutusta suomalaiseen kielenkäyttöön kolmena eri ajankohtana. Ensimmäinen näistä esimerkeistä on vuosi 1944. Tuolloin Suomi oli käynyt sotaa yli kolme vuotta Saksan rinnalla, valtavia väestönsiirtoja toteutettiin ja maa joutui erillISRauhan jälkeen nopeasti vaihtamaan koko poliittista sanastoaan. Toinen esimerkeistä on Kekkosen kauden lopulta, vuosi 1978. Silloin valtiovallan ote julki-

suudesta ja kielenkäytöstä oli voimakkaimmillaan kansallisen radion, television ja koulujärjestelmän ansiosta. Viimeinen esimerkkivuosi on kevätalvi 2012, jota on leimannut euron kriisi, kotimainen presidentinvaali ja sosiaalisten medioiden nopea tuleminen osaksi arkea ja vuorovaikutusta.

Studia Generalia -tilaisuudet videoidaan. Niitä voi seurata internetissä sekä suorina lähetyksinä että tallenteina: www.helsinki.fi/videot.

Yleisökeskusteluun voi osallistua myös tekstiviestitse lähettämällä kysymykset ja kommentit tilaisuuden aikana numeroon 050-415 4892. Tekstiviestit luetaan tilaisuudessa mahdollisuuksien mukaan. Keskustelua voi jatkaa tilaisuuden jälkeen Studia Generalia -verkkosivuilla osoitteessa: <http://blogs.helsinki.fi/studiageneralia>.

Luentosarjan on suunnitellut Helsingin yliopiston Studia Generalia -toiminnan tieteellinen ohjausryhmä ja sen toteuttaa Helsingin yliopiston Avoin yliopisto yhteistyössä Helsingin yliopiston Tietotekniikkakeskuksen kanssa.

Lisätietoja:
Tieteellisen ohjausryhmän puheenjohtaja,
vararehtori Kimmo Kontula
p. (09) 191 24150
kimmo.kontula@helsinki.fi

Koulutussuunnittelija
Sanna Saari-Salomeri
p. (09) 191 28047
studiageneralia@avoin.helsinki.fi